

Llatí

La matèria de Llatí a l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria constitueix una aproximació específica als diferents aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines i la seva pervivència en el present. La singularitat de l'enfocament d'aquesta matèria ve condicionada per la seva doble naturalesa. D'una banda, per una part de l'alumnat suposa l'única presa de contacte, durant la seva escolarització obligatòria, amb determinats aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines, que constitueixen les bases de la nostra societat actual. D'altra banda, ha de tenir caràcter d'ensenyament propedèutic per a l'alumnat que continua els seus estudis en aquesta disciplina. Aquesta doble naturalesa requereix un esforç per descriure, contextualitzar i entendre la vigència de l'evident origen clàssic de la nostra identitat com a societat.

Aquesta matèria està organitzada entorn dels diferents aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines, així com les estratègies que permeten establir una relació crítica entre aquests i el present, contribuint i fomentant el desenvolupament personal i social de l'alumnat i la transmissió de valors universals. D'aquesta manera, combina els aspectes estrictament lingüístics amb uns altres de caràcter literari, arqueològic, històric, social, cultural i polític. Els primers impliquen una reflexió profunda sobre el funcionament no tan sols de la llengua llatina, sinó també de la llengua d'ensenyament i d'aquelles que conformen el repertori lingüístic individual de l'alumnat. La inclusió de les llengües clàssiques en la Recomanació del Consell de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent situa el llatí i el grec com a eines per a l'aprenentatge i la comprensió de llengües en general, contribuint i fomentant la diversitat lingüística i la relació entre les llengües des d'una perspectiva democràtica i lliure de prejudicis. D'altra banda, la matèria permet establir un diàleg amb el passat que ajudi a entendre el present des d'una perspectiva lingüística, però també des del punt de vista literari, arqueològic, històric, social, cultural i polític. En aquest diàleg tenen cabuda, a més, els processos de conservació, preservació i restauració del patrimoni cultural llatí, que ofereixen a l'alumnat la possibilitat de comprometre's amb el llegat de la civilització clàssica des d'una perspectiva sostenible i compromesa amb el futur.

Les competències específiques de Llatí en l'Educació Secundària Obligatòria recullen aquest diàleg entre present i passat al qual al·ludeix anteriorment, i es plantegen a partir de tres eixos principals: situar en el centre la reflexió humanista sobre el caràcter clàssic del llegat llatí, tant material com immaterial, fomentant la comprensió crítica del món actual; contribuir a la millora de la competència plurilingüe, afavorint la reflexió de l'alumnat sobre el funcionament de les llengües que conformen el seu repertori lingüístic; i oferir una introducció als rudiments i tècniques de la traducció com a procés fonamental per al coneixement de la cultura llatina i per a la transmissió de texts.

Els criteris d'avaluació estan dissenyats per comprovar el grau de consecució de les competències específiques, per això s'hi presenten vinculats, i inclouen aspectes relacionats amb els procediments, destreses i actituds que els alumnes han d'adquirir i desenvolupar en aquesta matèria.

Els sabers bàsics estan organitzats en quatre blocs. El primer, <<El present de la civilització llatina>>, recull els coneixements i experiències necessaris per al desenvolupament d'un esperit crític i un judici estètic, afavorint el desenvolupament de destreses per a la comprensió, l'anàlisi i la interpretació de textos literaris llatins i fomentant la lectura comparada d'obres rellevants de la cultura llatina en les seves diferents manifestacions amb obres de la tradició clàssica. El segon bloc, <<Llatí i plurilingüisme>>, posa l'accent en com el coneixement de la llengua llatina contribueix a un ús més precís de les llengües que constitueixen el repertori individual de l'alumnat, així com a l'adequat enteniment de la terminologia culta, científica i tècnica. A partir de l'estudi dels formants llatins, s'arriben a establir estratègies d'inferència de significats en les diferents llengües d'ensenyament i d'estudi mitjançant el reconeixement d'arrels, prefixos i sufíxos de la llengua llatina. El tercer bloc, <<El text llatí i la traducció>>, integra tots els sabers implicats en la identificació i anàlisi dels elements bàsics de la llengua llatina com a sistema dins d'un context, organitzant-los entorn de la comprensió i a l'ús actiu de la llengua a partir de tasques senzilles de traducció i retroversió. El quart i últim bloc, <<Llegat i patrimoni>>, recull els coneixements, destreses i actituds que permeten l'aproximació a l'herència material i immaterial de la civilització llatina reconeixent i apreciant el seu valor com a font d'inspiració, com a tècnica i com a testimoniatge de la història.

Els sabers bàsics s'han de poder activar en els àmbits personal i educatiu, però també social i professional, tècnic i metodològic. En aquest sentit, la matèria de Llatí ofereix una oportunitat de combinar els diferents sabers per mitjà de situacions d'aprenentatge contextualitzades on l'alumnat pugui desenvolupar les seves destreses per a la traducció de la llengua llatina a la llengua d'ensenyament, al mateix temps que augmenta i millora el seu coneixement sobre la cultura de l'Antiguitat i la reflexió sobre la seva pervivència fins als nostres dies. Aquests aspectes es converteixen en una part central de l'ensenyament del llatí, a més de l'anàlisi crítica i la comprensió del present com un procés històric que troba els seus fonaments en la civilització clàssica.

El treball per mitjà de situacions d'aprenentatge ofereix, a més, la possibilitat de connectar Llatí amb altres matèries amb la finalitat d'assolir els objectius i d'adquirir les competències d'etapa. És en l'experiència d'aquesta complementarietat quan el treball és significatiu i rellevant per a l'alumnat. Juntament amb les relacions amb les matèries de l'àrea lingüística que ofereix l'enfocament plurilingüe, es recomana que l'adquisició de les competències específiques de Llatí es planifiqui tenint en compte les possibilitats de treball amb matèries no lingüístiques: la terminologia relacionada amb el cos humà i les seves malalties o la recerca sobre l'origen dels noms dels elements del sistema solar,

són exemples de possibles treballs col·laboratius. Finalment, per afavorir la construcció d'una ciutadania europea democràtica i lliure de prejudicis, des d'aquesta matèria hi ha la possibilitat de fer treball col·laboratiu a nivell transnacional en el marc dels programes europeus, treballant la cultura llatina com a punt de trobada de les diferents realitats que conformen l'actual identitat europea. D'aquesta manera, la matèria de Llatí ha de contribuir a l'adquisició de competències clau que conformen el Perfil de sortida del alumnes en acabar l'ensenyament bàsic que permeten als alumnes el seu màxim desenvolupament personal, social i que garanteixen que puguin exercir una ciutadania responsable i enfrontar-se als reptes i desafiaments del segle XXI.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Valorar el paper de la civilització llatina en l'origen de la identitat europea, comparant i reconeixent les semblances i diferències entre llengües i cultures, per analitzar críticament el present.**

La valoració del paper de la civilització llatina com a inici de la identitat europea suposa rebre informació expressada a través de fonts llatines, contrastar-la i analitzar-la, activant les estratègies adequades per poder reflexionar sobre la permanència d'aspectes lingüístics, històrics, polítics, culturals o socials de la civilització llatina en la nostra societat. Implica, per tant, entendre la cultura llatina i extreure aquells elements fonamentals que permeten reflexionar i revisar la singularitat de les maneres de vida i pensament antics, així com la seva proximitat a les maneres de vida i pensament actuals, per comparar les diferències i semblances entre llengües i cultures, confrontant creacions llatines amb la tradició clàssica de creacions posteriors.

L'anàlisi crítica del present requereix d'informació cotextual o contextual que permeti afegir elements i arguments a les hipòtesis de valoració per desenvolupar una consciència humanista i social oberta tant a les constants com a les variables culturals al llarg del temps. Tractar aquesta anàlisi des d'un punt de vista crític implica ser capaç de discernir aquella part del llegat romà que ens fa créixer com a societat d'aquella altra que ja no té cabuda en el món modern, manifestant una actitud de rebuig davant aspectes que denotin qualsevol tipus de discriminació. Els processos d'anàlisi requereixen contexts de reflexió i comunicació dialògics, respectuosos amb l'erència de l'Antiguitat clàssica i amb les diferències culturals que hi tenen el seu origen.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP2, CP3, CC1, CCEC1.

- 2. Conèixer els aspectes bàsics de la llengua llatina, comparant-la amb les llengües d'ensenyament i amb altres llengües del repertori individual de l'alumnat, per valorar els trets comuns i apreciar la diversitat lingüística com a mostra de riquesa cultural.**

La introducció als elements bàsics de l'etimologia i el lèxic de la llengua llatina des d'un enfocament plurilingüe d'adquisició de les llengües permet a l'alumnat transferir els coneixements i estratègies des de les llengües del seu repertori al llatí i viceversa, activant així les destreses necessàries per a la millora de l'aprenentatge de llengües noves i de la seva competència comunicativa i permetent tenir en compte els diferents nivells de coneixements lingüístics de l'alumnat, així com els diferents repertoris individuals. El caràcter del llatí com a llengua d'origen de diferents llengües modernes permet reconèixer i apreciar distintes varietats i perfils lingüístics contribuint a la identificació, valoració i respecte de la diversitat lingüística, dialectal i cultural per construir una cultura compartida.

Tot l'anterior promou una millor comprensió del funcionament de les llengües d'ensenyament, així com de les llengües que formen part del repertori lingüístic de l'alumnat, d'una banda, millorant la lectura comprensiva i l'expressió oral i escrita mitjançant el coneixement del vocabulari i les estructures gramaticals llatines i, per una altra, ajudant a desenvolupar habilitats lèxiques i semàntiques mitjançant l'adquisició d'estratègies d'inferència del significat del lèxic comú d'origen grecollatí, així com la comprensió del vocabulari culte, científic i tècnic a partir dels seus components etimològics. La comparació entre llengües requereix, així mateix, de la utilització de les regles fonamentals d'evolució fonètica del llatí a les llengües romàniques i la identificació de paraules derivades del llatí, tant patrimonials com cultismes, i expressions llatines en diferents contexts lingüístics. Aquesta competència implica una reflexió sobre la utilitat del llatí en el procés d'aprenentatge de noves llengües que es pot dur a terme a partir d'eines digitals com el Portafolis europeu de les llengües.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, CP3, STEM1, CE3.

3. Llegir i interpretar texts llatins, assumint l'aproximació als texts com un procés dinàmic i prenent consciència dels coneixements i experiències pròpies, per identificar el seu caràcter clàssic i fonamental.

La lectura de texts llatins pertanyents a diferents gèneres i èpoques constitueix un dels pilars de la matèria de llatí a quart curs. La comprensió i interpretació d'aquests texts necessita d'un context històric, cívic, social, lingüístic i cultural que haurà de ser producte de l'aprenentatge. El treball amb texts originals, en edició bilingüe, traduïts o adaptats, complets o a través de fragments seleccionats, permet parar esment a conceptes i termes bàsics en llatí que impliquen un coneixement lingüístic, lèxic i cultural, amb la finalitat de realitzar una lectura crítica i prendre consciència del seu valor fonamental en la construcció de la nostra identitat com a societat. La interpretació de texts llatins comporta, per tant, la comprensió i el reconeixement del seu caràcter fundacional per a la civilització occidental, assumint l'aproximació als texts com un procés dinàmic que

té en compte des del coneixement sobre el tema fins a l'aprenentatge i aplicació d'estrategies d'anàlisi i reflexió per donar sentit a la pròpia experiència, comprendre el món i la condició humana, així com desenvolupar la sensibilitat estètica. El coneixement de les creacions literàries i artístiques, dels períodes de la història de Roma i la seva organització política i social, i dels fets històrics i llegendaris de l'Antiguitat clàssica contribueix a fer més intel·ligibles les obres, identificant i valorant la seva pervivència en el nostre patrimoni cultural i els seus processos d'adaptació a diferents cultures i moviments literaris, culturals i artístics que han pres les seves referències de models antics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP1, CP2, STEM1, CPSAA4, CCEC1.

4. Comprendre texts originals llatins, traduint del llatí a la llengua d'ensenyament i desenvolupant estratègies d'accés al significat d'un enunciat senzill en llengua llatina, per aconseguir i justificar la traducció pròpia d'un passatge.

La traducció és l'operació fonamental en l'aprenentatge de les llengües clàssiques i és el procés pel qual una cultura, un grup o un individu assimila o s'apropia d'un missatge o una realitat que li és aliena, constituint una experiència de recerca que utilitz a la lògica del pensament, afavoreix la memòria i potencia els hàbits de disciplina en l'estudi per promoure una capacitat àgil de raonament i aprenentatge. En aquest sentit, la traducció requereix de molts recursos i múltiples destreses i implica un aprenentatge específic, regular i progressiu al llarg de diversos cursos, que requereix i que activa els coneixements lingüístics i culturals de l'alumnat. La introducció al coneixement dels elements bàsics de la llengua llatina en la matèria de Llatí suposa el primer pas en l'establiment d'estrategies i mètodes de treball adequats que continuaran amb els estudis de la llengua llatina i la grega en Batxillerat. Aquest punt de partida consisteix a traduir passatges o texts d'un nivell adequat i de dificultat progressiva, suggerint o justificant la traducció a partir de la identificació, la relació i l'anàlisi d'elements morfològics i sintàctics de la llengua llatina i dels coneixements previs sobre el tema i el context que proporcionen els períodes més significatius de la història de Roma. A més de la traducció del llatí, en aquest curs s'inicia la producció, mitjançant retroversió, d'oracions simples utilitzant les estructures pròpies de la llengua llatina. D'aquesta manera l'alumne amplia el seu repertori lingüístic individual i reflexiona de manera crítica sobre els propis processos d'aprenentatge de llengües mitjançant l'ús de diversos recursos i eines analògiques i digitals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP2, CP3, CD2, STEM1.

5. Descobrir, conèixer i valorar el patrimoni cultural, arqueològic i artístic romà, apreciant-lo i reconeixent-lo com a producte de la creació humana

i com a testimoniatge de la història, per identificar les fonts d'inspiració i distingir els processos de construcció, preservació, conservació i restauració, així com per garantir la seva sostenibilitat.

El patrimoni cultural, arqueològic i artístic romà, material i immaterial, present tant al nostre país com en països del nostre entorn, es concep aquí com a herència directa de la civilització llatina. El reconeixement de l'herència material requereix l'observació directa i indirecta del patrimoni, utilitzant diversos recursos, inclosos els que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació. La presa de consciència de la importància del patrimoni material necessita del coneixement i la comprensió dels procediments de construcció –en el cas del patrimoni arqueològic– i de composició –en el cas dels suports d'escriptura-. A més, implica distingir entre els processos de preservació, conservació i restauració, incidint especialment en aquells aspectes que requereixen de la participació d'una ciutadania activa i compromesa amb el seu entorn i el seu propi llegat, d'acord amb la Convenció sobre la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural de la UNESCO. Per part seva, el reconeixement de l'herència immaterial de la civilització clàssica llatina, des de la pràctica de l'oratòria en les institucions fins a les cerimònies privades o els espectacles d'entreteniment, contribueix a la comprensió d'aspectes clau de la nostra societat i la nostra cultura actuals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP3, CD1, CD3, CC1, CC4, CCEC1, CCEC2.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Descriure el significat de productes culturals del present, en el context dels desenvolupaments culturals a Europa, comparant les semblances i diferències amb l'Antiguitat llatina.
- 1.2. Valorar de manera crítica les maneres de vida, costums i actituds de la societat romana en comparació amb els de les nostres societats a partir del contingut de fonts llatines en diferents suports.
- 1.3. Identificar els períodes de la història de Roma, els esdeveniments i personatges, així com els aspectes de la civilització romana en el seu context històric, relacionant les dades amb referents actuals i aplicant els coneixements adquirits.

Competència específica 2

- 2.1. Valorar críticament i adequar-se a la diversitat lingüística i cultural a què dona origen el llatí, identificant i explicant semblances i diferències entre els elements lingüístics de l'entorn, relacionant-los amb els de la pròpia cultura i desenvolupant una cultura compartida i una ciutadania compromesa amb els valors democràtics.

- 2.2. Inferir significats de termes llatins aplicant els coneixements lèxics i fonètics d'altres llengües del repertori individual.
- 2.3. Ampliar el cabal lèxic i millorar l'expressió oral i escrita, incorporant llatinismes i locucions usuals d'origen llatí de manera coherent.
- 2.4. Produir definicions etimològiques de termes quotidians, científics i tècnics, reconeixent els elements llatins en diferents contexts lingüístics i establint, si escau, la relació semàntica entre un terme patrimonial i un cultisme.

Competència específica 3

- 3.1. Explicar de manera oral, escrita o multimodal el caràcter clàssic i humanista de les diverses manifestacions literàries i artístiques de la civilització llatina utilitzant un vocabulari correcte i una expressió adequada.
- 3.2. Reconèixer el sentit global i les idees principals i secundàries d'un text, contextualitzant-lo i identificant les referències històriques, socials, polítiques o religioses que hi apareixen, i servint-se de coneixements sobre personatges i esdeveniments històrics ja estudiats.
- 3.3. Interpretar de manera crítica el contingut de texts llatins de dificultat adequada, atès el context en el qual es van produir, connectant-los amb l'experiència pròpia i valorant com contribueixen a entendre les maneres de vida, costums i actituds de la nostra societat.

Competència específica 4

- 4.1. Analitzar els aspectes morfològics, sintàctics i lèxics elementals de la llengua llatina, identificant-los i comparant-los amb els de la llengua familiar.
- 4.2. Traduir texts breus i senzills amb termes adequats i expressió correcta en la llengua d'ensenyament, justificant la traducció i manifestant la correspondència entre l'anàlisi i la versió realitzada.
- 4.3. Produir mitjançant retroversió oracions simples utilitzant les estructures pròpies de la llengua llatina.

Competència específica 5

- 5.1. Explicar els elements de la civilització llatina, especialment els relacionats amb la mitologia clàssica, identificant-los com a font d'inspiració de manifestacions literàries i artístiques.
- 5.2. Reconèixer les petjades de la romanització en el patrimoni cultural i arqueològic de l'entorn, identificant els processos de preservació, conservació i restauració com un aspecte fonamental d'una ciutadania compromesa amb la sostenibilitat ambiental i la cura del seu llegat.
- 5.3. Exposar de manera oral, escrita o multimodal les conclusions obtingudes a partir de la recerca, individual o col·lectiva, del llegat material i immaterial de la civilització romana i la seva pervivència en el present a través de suports analògics i digitals, seleccionant informació, contrastant-la i organitzant-la a partir de criteris de validesa, qualitat i fiabilitat.

Sabers bàsics

A. El present de la civilització llatina.

- Aspectes geogràfics, històrics, culturals, polítics i lingüístics de la civilització llatina presents en la noció actual d'Europa i de la seva cultura.
- Estratègies i eines per relacionar el passat i el present a partir dels coneixements adquirits.
- Obres fonamentals de la literatura llatina en el seu context i la seva pervivència a través de la tradició clàssica.
- Importància de la civilització llatina en la configuració, reconeixement i anàlisi crítica de la nostra identitat com a societat.
- Estratègies per comprendre, comentar i interpretar texts llatins a partir dels coneixements adquirits i de l'experiència pròpia.
- Lèxic llatí: evolució dels conceptes fonamentals de la civilització llatina fins a l'actualitat (*civis, populus, sacer, homo*, etc.).
- Importància dels texts clàssics llatins com a testimoniatge d'aquells aspectes constitutius de la nostra condició humana.
- El paper de l'humanisme i la seva presència en la societat actual.

B. Llatí i plurilingüisme.

- L'abecedari i la pronunciació del llatí, així com la seva permanència i influència en les llengües del repertori lingüístic individual de l'alumnat.
- Explicació dels canvis fonètics més freqüents des del llatí culte i el llatí vulgar.
- Identificació de paraules amb lexemes, sufíxos i prefixos d'origen llatí en texts escrits en les llengües d'ensenyament.
- Procediments de composició i derivació llatins en l'elaboració de famílies de paraules.
- Iniciació al significat etimològic de les paraules.
- Estratègies bàsiques per inferir significats en lèxic especialitzat i de nova aparició a partir de la identificació de formants llatins.
- Llatinismes i locucions llatines més freqüents.
- Tècniques de reconeixement, organització i incorporació a la producció escrita, oral o multimodal de lèxic d'arrel comuna entre les diferents llengües del repertori lingüístic individual.
- Comparació entre llengües a partir del seu origen i parentius.
- Importància del llatí com a eina de millora de l'expressió escrita, oral i multimodal en les diferents llengües del repertori lingüístic individual.
- Eines analògiques i digitals per a l'aprenentatge i reflexió de la llengua llatina com a vincle i impuls per a l'aprenentatge d'altres llengües.

C. El text llatí i la traducció.

- Els casos i els seus principals valors sintàctics.

- La flexió nominal, pronominal i verbal.
- Estructures oracionals bàsiques. La concordança i l'ordre de paraules.
- Estratègies bàsiques per identificar, analitzar i traduir unitats lingüístiques (lèxic, morfosintaxi) a partir de la comparació de les llengües i varietats que conformen el repertori lingüístic personal.
- Recursos per a l'aprenentatge i estratègies bàsiques d'adquisició de llengües com ara Portafolis europeu de les llengües, glossaris o diccionaris.
- Reflexió i justificació de la traducció oferta.
- Retroversió d'oracions senzilles.
- Autoconfiança, autonomia i iniciativa. L'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.

D. Llegat i patrimoni.

- Pervivència del llegat material (llocs arqueològics, inscripcions, construccions monumentals i artístiques, etc.) i immaterial (mitologia clàssica, institucions polítiques, oratòria, dret, rituals i celebracions, etc.) de la cultura i la civilització llatines.
- La transmissió textual i els suports d'escriptura.
- Característiques del patrimoni cultural romà i del procés de romanització.
- Interès i iniciativa a participar en processos destinats a conservar, preservar i difondre el patrimoni arqueològic de l'entorn.
- Eines analògiques i digitals per a la comprensió, producció i coproducció oral, escrita i multimodal.
- Respecte de la propietat intel·lectual i drets d'autor sobre les fonts consultades i els continguts utilitzats.
- Estratègies i eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives, per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació.

